

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนา  
ของเยาวชนในสังคมไทย

The Development of Buddhist Learning Skill for Future  
of the Youth in Thai Society

พระมหาถนอม อานนโท, พระมหาพจน์ สุวโจ,  
Phramaha Thanom Amando, Phramaha Phocana Suvaco,  
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,  
สิริกักร รัตนศิรินิชกุล  
Sirikom Rattanasirinichakun  
มหาวิทยาลัยพิษณุโลก  
Phitsanulok University  
E-Mail: chitanan1245@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย” มีวัตถุประสงค์ 4 ข้อ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาศาสนาสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) เพื่อพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย 3) เพื่อพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย และ 4) เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย วิธีดำเนินการวิจัย มี 3 ขั้นตอน คือ 1) การสังเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 รูป/คน 2) การสร้างรูปแบบและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบด้วยเทคนิค การสนทนากลุ่ม และการตรวจสอบเอกสาร โดยผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือตัวแทนเยาวชนกลุ่มเครือข่ายการเรียนรู้ ทั้ง 4 ภาค จำนวน 200 คน และ 3) การประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคต กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 50 คน จาก 4 ภาค โดยการวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การวิเคราะห์ปรัชญาศาสนาสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบ 4 ประเด็นสำคัญ คือ ด้านแนวคิดปรัชญาศาสนาเชิงสังคม เชิงสิ่งแวดล้อม เชิงเศรษฐกิจ และเชิงการศึกษา เพื่อนำหลักคิดและวิธีการเหล่านี้ไปสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2. การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย พบ 2 ประเด็นสำคัญ คือ หลักพุทธธรรมด้านการรู้คิด และปัจจัยการรู้คิดทางจิตวิทยา เพื่อนำหลักคิดและวิธีการเหล่านี้ไปใช้ในการศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนา

3. การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย พบ 3 ประเด็นสำคัญ คือ ด้านการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมือง ด้านการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามแนวกฎหมาย และด้านการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อนำหลักคิดและวิธีการเหล่านี้ไปใช้ในการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมือง

4. การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย พบ 4 ประเด็นสำคัญ คือ ด้านสิทธิหน้าที่ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคม ด้านความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสังคม และด้านความเอื้อเฟื้อต่อสังคมทางจิตใจและอารมณ์ เพื่อนำหลักคิดและวิธีการเหล่านี้ไปใช้ในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม

**คำสำคัญ:** การพัฒนา, ทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคต, เยาวชนในสังคมไทย

### Abstract

The research plan on "Development of Learning Skill for Future according to Buddhism of the Youth in Thai Society" consists of 4 objectives as follows; 1) to analytical study of the philosophy and religion for learning in the 21st century, 2) to develop of knowing how to think according to Buddhism of the youth in Thai society, 3) to develop conscious of citizenship according to Buddhism in Thai society, and 4) to strengthen social responsibility according to Buddhism in Thai society. The mythology is presented into 3 stages: 1) document synthesis and interviews with related people. The informants were 15 experts, 2) creating patterns and verifying the suitability of patterns with techniques, group conversations and document verification by the experts, the informants are 200 youth representatives of learning network groups of 4 parts of Thailand, and 3) evaluating of development patterns of learning skills for the future, 50 informants from 4 parts of Thailand, analysis of contents, analysis of percentages, averages and standard deviations.

**The results of the research found that:**

1. The analytical study of philosophy and religion for learning in 21st century showed 4 points; idea of philosophy and religion on society, environment, economic and education. Those ideas and techniques could adopt for learning in the 21st century.

2. Development patterns of knowing how to think according to Buddhism of the youth in Thai society showed 2 points; Buddhist principle for knowing to think and factor of psychological know to think. Those ideas and techniques could adopt for Buddhist education.

3. Development conscious of citizenship according to Buddhism in Thai society showed 3 points; section on development conscious of citizenship, section on development conscious of legal citizenship and section on development conscious of citizenship according to Buddhism. Those ideas and techniques could adopt for developing conscious of citizenship.

4. Strengthening social responsibility according to Buddhism in Thai society showed 4 points; personal right on society, knowledge and skill for benefit of society, following rules and regulation of society and benefaction for society on spirit and emotion. Those ideas and techniques could strengthen for social responsibility.

**Keywords:** Development, Learning Skills for the Future, Youth in Thai Society

**1. บทนำ**

องค์การสหประชาชาติรายงานว่าในศตวรรษที่ 21 โลกมีปัญหามากมายอย่างท้าทายความสามารถของมนุษยชาติ เช่น ปัญหาของผู้สูงอายุ ปัญหาของผู้ป่วยเอดส์ ปัญหาพลังงานเคมี ปัญหาแรงงานเด็ก ปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ปัญหาการแยกประเทศ ปัญหาด้านประชาธิปไตย ปัญหาความยากจน ฯลฯ และปัญหาด้านเยาวชน (Retrieved August 24, 2019, <https://www.un.org/en/sections/issues-depth/global-issues-overview/>) ซึ่งปัญหาเหล่านี้สามารถสรุปได้ 3 ประเด็นหลัก กล่าวคือ ปัญหามนุษย ปัญหาสังคมและปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาเหล่านี้ทุกเพศวัยถือว่าเป็นหน้าที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน แม้เยาวชนก็มีส่วนร่วมในการกระตุ้นสังคมโลกให้เห็นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องรีบลงมือ

แก้ปัญหาทันที โดยไม่ต้องรอเวลา เพราะปัจจุบันโลกเข้าสู่ขั้นวิกฤตแล้ว ดังเช่นกรณีของเกรตา ธันเบิร์ก (Greta Thunberg) เด็กหญิงชาวสวีเดนได้ชักชวนเยาวชนและผู้ใหญ่ทั่วโลกกว่า 150 ประเทศ ผนึกประกาศจุดยืนเพื่อแสดงพลังไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลและบริษัทผู้มีส่วนร่วมกับการเปลี่ยนแปลงอากาศ (Retrieved October 3, 2019) เยาวชนจึงถือว่าเป็นพลังสำคัญอีกส่วนหนึ่งซึ่งต้องเสริมทักษะการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาจิตสำนึกและเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้ทฤษฎีปรัชญาและแนวคำสอนของพุทธศาสนาช่วยแก้ปัญหา มนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อมในศตวรรษที่ 21 และเพื่อให้มนุษยชาติสามารถดำรงอยู่อย่าง เป็นปกติสุข

งานวิจัยนี้เน้นพัฒนาเยาวชนในเขตพื้นที่ 4 ภาค ของประเทศไทย ดังนี้ 1) ภาคเหนือ 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3) ภาคกลาง และ 4) ภาคใต้ โดยออกแบบชุดความรู้เรื่องการเรียนรู้ปรัชญาศาสนา การพัฒนาการรู้คิด การพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม และการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21 โดยคาดการณ์ว่า กลุ่มเยาวชนเหล่านี้จะสามารถพัฒนาทักษะ เพื่อเป็นพลเมืองที่ดีและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศไทยต่อไป

ปรัชญาและศาสนาเป็นแหล่งกำเนิดปัญญาของมนุษย์ ช่วยให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนและโลกจนพัฒนาไปไกลดังเห็นในปัจจุบันนี้ แม้ศาสตร์สมัยใหม่ก็มีพื้นฐานมาจาก ปรัชญาและศาสนา ด้วยเหตุนี้ปรัชญาและศาสนาจะดำรงคงความสำคัญคู่โลกในศตวรรษที่ 21 (Pascal-Emmanuel Gobry, (2015). Why Religion Will Dominate the 21<sup>st</sup> Century. (Retrieved August 24, 2019) การแยกปรัชญาและศาสนาออกจากปัญหาในศตวรรษที่ 21 จึงถือว่าเป็นแนวคิดที่ผิดพลาด เพราะปรัชญาและศาสนาเท่านั้นเป็นคำตอบของมนุษย์ เพื่อแก้ปัญหาวิกฤตของโลกในศตวรรษที่ 21 (William A. Graham, (2012). Why Study Religion in the Twenty-first Century? (Retrieved August 24, 2019) ภาพกระแส ความเคลื่อนไหวในนานาประเทศได้สะท้อนให้เห็นแนวคิด ทิศทาง และนวัตกรรมทางการศึกษาที่น่าสนใจ ทั้งในเรื่องวิธีวิทยา กระบวนการเรียนรู้ เนื้อหาสาระวิชา ไปจนถึงระบบ การบริหารจัดการเพื่อรองรับการเรียนรู้ใหม่ (จุฬากรณี มาเสถียรวงศ์, 2561: 3) การจะพัฒนาประเทศไทยให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในระยะยาวได้นั้น ต้องเร่งพัฒนา ปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์ในทุกด้าน ได้แก่ การเพิ่มการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เร่งยกระดับทักษะฝีมือแรงงาน รวมถึงการพัฒนาคนให้มีสมรรถนะในทุกช่วงวัยที่สามารถบริหารจัดการ การเปลี่ยนแปลงต่อ สภาพแวดล้อม และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยกระดับคุณภาพ การศึกษา การเรียนรู้ การพัฒนาทักษะ พร้อมทั้งส่งเสริมบทบาทสถาบันทางสังคมในการ

กลุ่มเกลาสร้างคนดี มีวินัย มีค่านิยมที่ดี และมีความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559: 1) คนไทยทุกคนต้องได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: ฉ) พระพุทธศาสนาเป็นอีกศาสนาหนึ่งของโลก ซึ่งสามารถพัฒนามนุษย์ให้ช่วยสร้างและแก้ปัญหาโลกมาหลายร้อยศตวรรษ และมองว่าเยาวชนเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีศักยภาพไม่แพ้คนอื่น เห็นสมควรมีชุดความรู้เพื่อเพิ่มทักษะและกระตุ้นให้เกิดการรู้จัก การพัฒนาจิตสำนึกและการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะเยาวชนต้องมีทักษะการเรียนรู้และพัฒนาตนเองเพื่อทำหน้าที่ในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2555: 18)

แผนบูรณาการการวิจัยนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการ ในระดับและนานาชาติ ประโยชน์เชิงชุมชนและสังคม เป็นเครือข่ายสังคมแห่งการเรียนรู้ ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ ได้เยาวชนเป็นกำลังสำคัญของชาติในพัฒนาอาชีพ และประโยชน์เชิงนโยบายเยาวชน ดี เก่ง และมีคุณภาพ เป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาประเทศชาติ ที่จะช่วยขับเคลื่อน สังคมแห่งการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นักคิด ผู้ประกอบการ และประเทศชาติให้หลุดพ้นกับดักรายได้ปานกลางและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของประชาชนในประเทศไทยต่อไป

ดังนั้น คณะผู้วิจัยได้มองเห็นสภาพปัญหาของพื้นที่ในการวิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเรื่อง “การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย” โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาพัฒนาการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อนำหลักพุทธธรรมมาใช้ ทั้งทางด้านวิเคราะห้ปรัชญาศาสนาสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมือง และการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย รวมทั้งการสร้างชุดความรู้และการสร้างเครือข่ายทั้ง 4 ภาค เพื่อเป็นแบบอย่างการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนที่ยั่งยืนสืบต่อไป

## 2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาศาสนาสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
2. เพื่อพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย
3. เพื่อพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

4. เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

### 3. วิธีการดำเนินการวิจัย

กระบวนการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

#### 3.1 รูปแบบการวิจัย

1) ขั้นตอนการศึกษา โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎี จากเอกสาร และสัมภาษณ์เชิงลึกเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) 2) ขั้นตอนการสร้างรูปแบบการตรวจสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และการนำไปใช้กับเยาวชน ทั้ง 4 ภาค และ 3) ขั้นตอนการประเมินรูปแบบความเป็นไปได้กับเยาวชนทั้ง 4 ภาค เพื่อรับข้อเสนอแนะจากการจัดเวทีสัมมนาระดมความคิด

#### 3.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ขั้นตอนการศึกษา คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการด้านศาสนา 6 รูป/คน นักวิชาการด้านปรัชญา 6 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชน 3 รูป/คน รวม 15 รูป/คน 2) ขั้นตอนการสร้างรูปแบบ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เยาวชน 200 คน จาก 4 ภาค และ 3) ขั้นตอนการประเมินรูปแบบ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เยาวชน 50 คน จาก 4 ภาค

#### 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง เพื่อทำการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการพัฒนาเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้ คณะผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้ 1) ศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎี ตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) นำสารสนเทศที่ได้จากการวิเคราะห์ในข้อ 1 มาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ และ 3) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบกับที่ปรึกษาแผนงานวิจัยตรวจสอบความครอบคลุมเนื้อหา และนำข้อเสนอแนะที่ได้รับไปปรับปรุงแก้ไข

#### 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย นำไปใช้กับกลุ่มเครือข่ายการเรียนรู้เยาวชน ทั้ง 4 ภาค ของประเทศไทย ดังนี้ 1) ภาคเหนือ ได้แก่ เยาวชนจากโรงเรียนสบบปราบพิทยาคม ตำบลสบบปราบ อำเภอ

สปรอบ จังหวัดลำปาง จำนวน 50 คน 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ เยาวชนจากโรงเรียนกุดสะเทียณวิทยาคาร ตำบลกุดสะเทียณ อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 50 คน 3) ภาคกลาง ได้แก่ เยาวชนจากโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน 50 คน และ 4) ภาคใต้ ได้แก่ เยาวชนจากโรงเรียนเบญจมราชูทิศ ตำบลสะบารัง อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี จำนวน 50 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 200 คน

### 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย กำหนดเกณฑ์ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51 - 5.00 หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 - 4.50 หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 - 3.50 หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 - 2.50 หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51-1.50 หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับ

น้อยที่สุด

## 4. สรุปผลการวิจัย

### 4.1 ผลการศึกษาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย

ผลการวิจัย พบว่า การนำชุดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย ไปใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เครือข่ายการเรียนรู้ 4 ภาค ของประเทศไทย จำนวน 50 คน ได้แก่ (1) ตัวแทนเยาวชนจากภาคเหนือ จำนวน 12 คน (2) ตัวแทนเยาวชนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 12 คน (3) ตัวแทนเยาวชนจากภาคกลาง จำนวน 13 คน (4) ตัวแทนเยาวชนจากภาคใต้ จำนวน 13 คน

โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อ 3) เยาวชนไทยมีทักษะด้านจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา และที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ 2) เยาวชนไทยมีทักษะด้านการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนา

2. ด้านโครงสร้างเนื้อหาของการจัดการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย ประกอบด้วย 4 ทักษะ

2.1 ทักษะด้านการวิเคราะห์การวิเคราะห์หลักปรัชญาศาสนาสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 รายการย่อย

2.1.1 สามารถนำทักษะแนวคิดปรัชญาศาสนาเชิงสังคม เพื่อนำหลักคิดและวิธีการเหล่านี้ไปสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2.1.2 สามารถนำทักษะแนวคิดปรัชญาศาสนาเชิงสิ่งแวดล้อม เพื่อนำหลักคิดและวิธีการเหล่านี้ไปสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2.1.3 สามารถนำทักษะแนวคิดปรัชญาศาสนาเชิงเศรษฐกิจ เพื่อนำหลักคิดและวิธีการเหล่านี้ไปสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2.1.4 สามารถนำทักษะแนวคิดปรัชญาศาสนาเชิงการศึกษา เพื่อนำหลักคิดและวิธีการเหล่านี้ไปสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่า ด้านย่อยเกี่ยวกับทักษะด้านการวิเคราะห์การวิเคราะห์หลักปรัชญาศาสนาสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 3) สามารถนำทักษะแนวคิดปรัชญาศาสนาเชิงเศรษฐกิจ เพื่อนำหลักคิดและวิธีการเหล่านี้ไปสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ 1) สามารถนำทักษะแนวคิดปรัชญาศาสนาเชิงสังคม เพื่อนำหลักคิดและวิธีการเหล่านี้ไปสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2.2 ทักษะด้านการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 4 รายการย่อย

2.2.1 สามารถนำหลักพุทธธรรมด้านการรู้คิด เพื่อเป็นหลักคิดและวิธีการในการศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนา

2.2.2 สามารถนำปัจจัยการรู้คิดทางจิตวิทยาเพื่อเป็นหลักคิดและวิธีการในการศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนา

ด้านย่อยเกี่ยวกับทักษะด้านการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 2) ข้าพเจ้าสามารถถ่ายทอดความคิดเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีด้านเศรษฐกิจได้อย่างถูกต้องตรงประเด็น ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ 1) สามารถนำปัจจัยการรู้คิดทางจิตวิทยา เพื่อเป็นหลักคิดและวิธีการในการศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนา

2.3 ทักษะด้านจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 3 รายการย่อย

2.3.1 ได้แสดงออกถึงจิตสำนึกความเป็นพลเมือง

2.3.2 ได้แสดงออกถึงจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามแนวทางกฎหมาย

2.3.3 ได้แสดงออกถึงจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา



ด้านย่อยเกี่ยวกับทักษะด้านจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 2) ได้แสดงออกถึงจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามแนวทางกฎหมาย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ 1) ได้แสดงออกถึงจิตสำนึกความเป็นพลเมือง

2.4 ทักษะด้านความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 4 รายการย่อย

- 2.4.1 ปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคม
- 2.4.2 รับผิดชอบต่อสังคมเพื่อให้สังคมได้รับประโยชน์
- 2.4.3 ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับของสังคม
- 2.4.4 เอื้อเฟื้อเพื่อนมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา

ด้านย่อยเกี่ยวกับทักษะด้านความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 2) รับผิดชอบต่อสังคมเพื่อให้สังคมได้รับประโยชน์ตามแนวพระพุทธศาสนา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ 3) ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา

3. ด้านเงื่อนไขความสำเร็จการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย ประกอบด้วย 3 รายการ

3.1. ทักษะวิทยากร ประกอบด้วย 3 รายการย่อย

- 3.1.1 วิทยากรต้องมีทักษะด้านเทคนิควิธีที่เรียกกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered)
- 3.1.2 วิทยากรต้องมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ควรพยายามสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและกันทางบวก และต้องแสดงออกด้วยความจริง
- 3.1.3 วิทยากรต้องมีทักษะด้านการจัดการความรู้ ที่สามารถกระตุ้นทักษะด้านต่าง ๆ ของเยาวชนที่เข้ารับการอบรม
- 3.1.4 วิทยากรต้องมีทักษะด้านการเป็นโค้ช (Coach) และอำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนรู้

ด้านย่อยเกี่ยวกับทักษะวิทยากร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 2) วิทยากรต้องมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ควรพยายามสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและกันทางบวก และต้องแสดงออกด้วยความจริง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ 1) วิทยากรต้องมีทักษะด้านเทคนิควิธีที่เรียก

กระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered)

### 3.2 การสร้างแรงจูงใจ ประกอบด้วย 2 รายการย่อย

3.2.1 วิทยากรมีการชมเชยให้เกียรติเยาวชนผู้เข้ารับการอบรม

3.2.2 มีการมอบใบเกียรติบัตรให้กับเยาวชนที่ผ่านการอบรม

ด้านย่อยเกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 1) วิทยากรมีการชมเชยให้เกียรติเยาวชนผู้เข้ารับการอบรม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ 2) มีการมอบใบเกียรติบัตรให้กับเยาวชนที่ผ่านการอบรม

### 3.3 ช่วงเวลาของการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย 4 รายการย่อย

3.3.1 ช่วงเวลาที่เหมาะสม 09.00 - 12.00 น.

3.3.2 ช่วงเวลาที่เหมาะสม 13.00 - 16.00น.

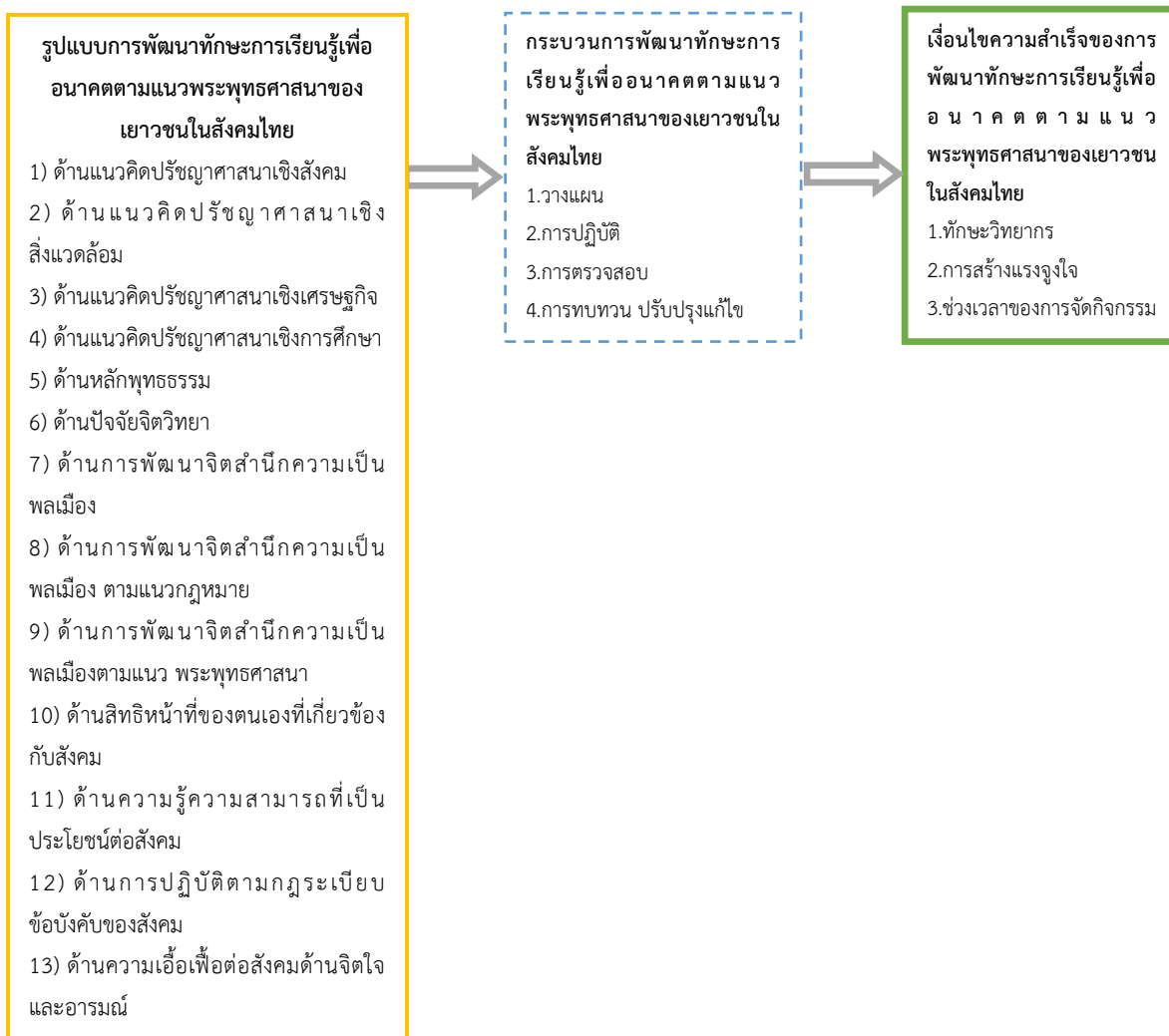
3.3.3 ช่วงเวลาที่เหมาะสม 09.00 - 16.00 น.

3.3.4 ช่วงเวลาที่เหมาะสม 2 วัน และ 1 คืน

ด้านย่อยเกี่ยวกับช่วงเวลาของการจัดกิจกรรม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 1) ช่วงเวลาที่เหมาะสม 09.00 - 12.00 น. ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ 4) ช่วงเวลาที่เหมาะสม 2 วัน และ 1 คืน

## 4.2 ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย

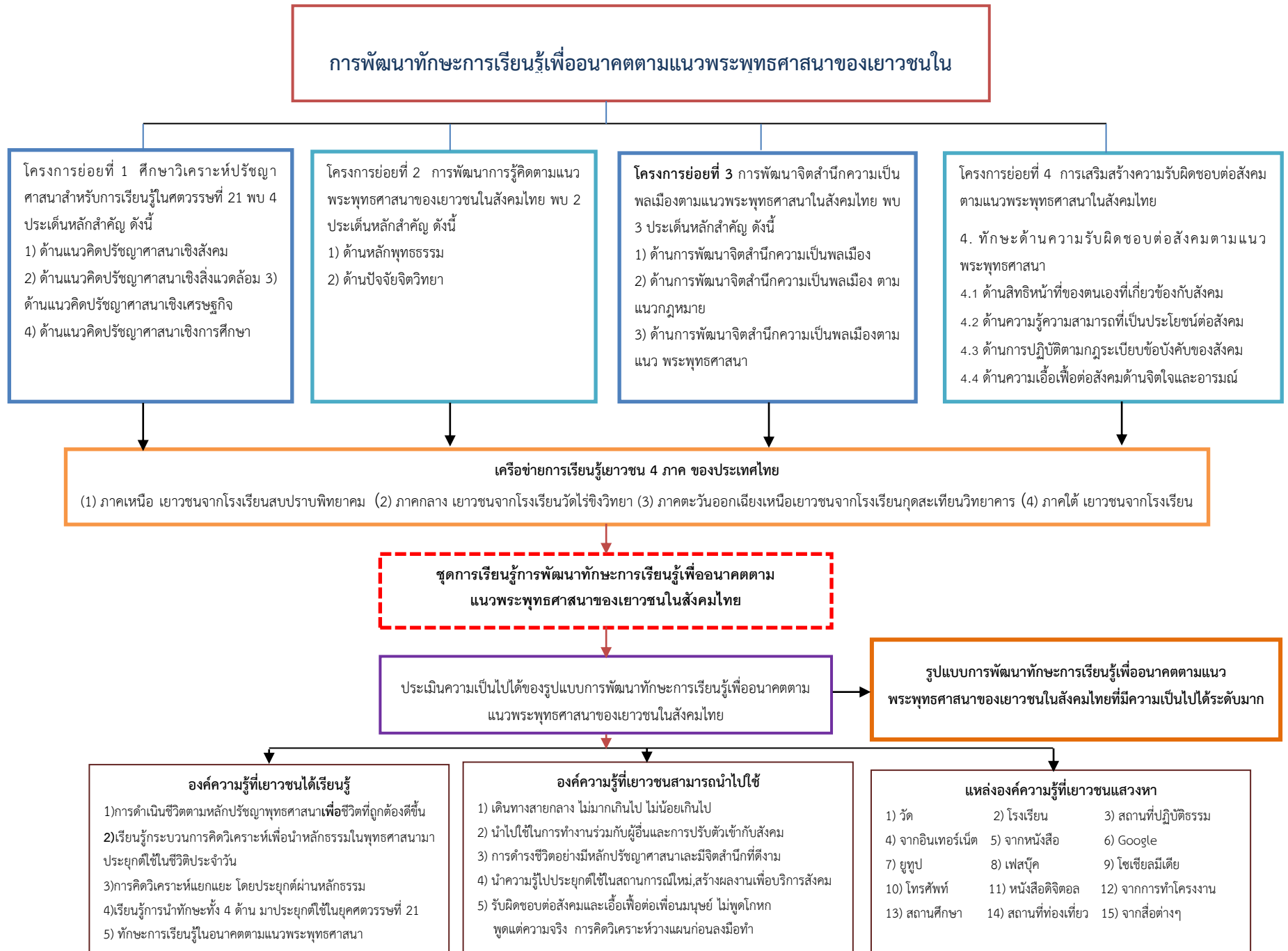
ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า โดยภาพรวม รูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด



### 4.3 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย

ผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยของความเป็นไปได้ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านเงื่อนไขความสำเร็จการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะ

# องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย



## 5. อภิปรายผลการวิจัย

### 5.1 ผลการศึกษาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย

การนำชุดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย ไปใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เครือข่ายการเรียนรู้ 4 ภาคของประเทศไทย เพื่อประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย ควรประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ 1) จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย 2) โครงสร้างเนื้อหาของการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย และ 3) เงื่อนไขความสำเร็จการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย ซึ่งสอดคล้องกับ นุชนาถ สอนส่ง (นุชนาถ สอนส่ง, 2549: บทคัดย่อ) เรื่อง “การพัฒนาชุดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังมโนทัศน์เรื่องบรรยากาศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1” ผลการศึกษาพบว่า ชุดการเรียนรู้ทำให้นักเรียนพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ช่วยให้นักเรียนสรุปและเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น เกิดความสนุกสนานในการเรียนรู้ และนักเรียนมีความสามารถในการสร้างแผนผัง มโนทัศน์หลัก มโนทัศน์รอง มโนทัศน์ย่อยได้อยู่ในระดับมาก

### 5.2 รูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย ที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้กับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย

รูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทยนั้น ออกแบบชุดการจัดการเรียนรู้ โดเน้นทักษะสำคัญที่เยาวชนในศตวรรษที่ 21 ควรจะมี 1) ทักษะด้านการวิเคราะห์หลักปรัชญาศาสนาสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) ทักษะด้านารรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนา 3) ทักษะด้านจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา และ 4) ทักษะด้านความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา การออกแบบครอบคลุม จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาฯ โครงสร้างเนื้อหาของการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาฯ เงื่อนไขความสำเร็จการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย เพื่อให้เยาวชนเกิดทักษะให้ครอบคลุมทักษะ 4 ด้าน รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของทั้ง 4 ภาค มีความสอดคล้องกับ วิตติกา ทางชั้น (วิตติกา ทางชั้น, 2559: บทคัดย่อ) เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 รายวิชาการจัดการงานแม่บ้าน เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ 5 ด้าน ตามกรอบ

มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา” ซึ่งแสดงผลการศึกษาว่า ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของรายวิชาเป็นไปตามแผนการสอน ผู้สอนกำหนดทักษะ การเรียนรู้ของผู้เรียน 5 ด้าน ให้สอดคล้องกับการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติและดำเนินการสอน จริงตามแผนการสอน โดยคำนึงถึงจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในทุก ๆ ด้าน อย่างเต็มประสิทธิภาพ ภายหลังจากผู้เรียนได้ผ่านการเรียนการสอนในรายวิชานี้แล้ว พฤติกรรมการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนของผู้เรียนในภาพรวมมีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น โดยประเด็นที่ผู้เรียนมีการพัฒนา พฤติกรรมการเรียนรู้ของรายวิชาเพิ่มมากขึ้น เช่น มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ มีความรู้ในกระบวนการ และ เทคนิคการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาและต่อยอดองค์ความรู้ในงานอาชีพ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ ไปสู่การฝึกประสบการณ์ภาคสนาม และการปฏิบัติงานจริงตามสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม สามารถปฏิบัติและรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายตามหน้าที่และบทบาทของตนในกลุ่มงานได้อย่างเหมาะสม เป็นต้น เมื่อวัดทัศนคติของผู้เรียนหลังเรียนรายวิชานี้ พบว่า ผู้เรียนมีทัศนคติที่ไม่แน่ใจต่อ รายวิชาลดลง จากเดิมที่ไม่แน่ใจเปลี่ยนเป็นเห็นด้วยว่าวิชานี้เป็นวิชาที่น่าสนใจและเป็นวิชาที่สนุกสนาน จะเห็นได้ว่าผู้เรียนมีทัศนคติในทางที่ดีต่อรายวิชานี้มากขึ้น

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ที่เหมาะสมกับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ 5 ด้านของผู้เรียน ควรมีการออกแบบการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นทักษะการเรียนรู้ 5 ด้านของผู้เรียน ให้ครอบคลุมคำอธิบายรายวิชา วัตถุประสงค์การเรียนรู้ กลยุทธ์การสอน และจัดรูปแบบการสอนให้ ผู้เรียนเกิดทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และทำการประเมินผู้เรียนด้านความจำ ความเข้าใจ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประยุกต์ใช้ การสร้างสรรค์ผลงาน ทักษะการเรียนรู้ 5 ด้าน และ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชาและให้ผู้เรียนทำการประเมินผู้สอน เพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของรายวิชาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

## 6. ข้อเสนอแนะ

### 6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

งานวิจัยการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย นักวิจัย นักพัฒนาชุมชน นักวิชาการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา รวมถึงผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา สามารถนำหลักปรัชญาศาสนาสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หลักการพัฒนาชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย หลักการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย หลักการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมตาม

แนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ไปใช้เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ ให้มีเหมาะสมกับความสนใจของนักเรียนในสังกัด ตามบริบทของแต่ละสถานศึกษาในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ

## 6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่ออนาคตตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย โดยเครือข่ายความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

## เอกสารอ้างอิง

- จุฬารัตน์ มาเสถียรวงศ์. (2561). ความท้าทายของศตวรรษที่ 21 กับการเรียนรู้ยุคใหม่. **จดหมายข่าวประชาคมวิจัย**. ฉบับที่ 137 ปีที่ 23 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์.
- นุชนาด สอนสง. (2549). การพัฒนาชุดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังมโนทัศน์เรื่องบรรยากาศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. **ปริญญาศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.
- วิตติกา ทางชั้น. (2559). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 รายวิชาการจัดการงานแม่บ้านเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ 5 ด้าน ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา. **งานวิจัย**. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2574**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรินทิงกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560- 2564**. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- Retrieved August 24, 2019. <https://www.un.org/en/sections/issues-depth/global-issues-overview/>.
- Retrieved October 3, 2019. <https://www.vox.com/2019/9/17/20864740/greta-thunberg-youth-climate-strike-Fridays-future>.
- Retrieved August 24, 2019. <https://theweek.com/articles/555371/why-religion-dominate-21st-century>.
- Retrieved August 24, 2019. <https://bulletin.hds.harvard.edu/articles/summerautumn2012/why-study-religion-twenty-first-century>